

LINUM

Informationsblad från Skånelin

VÅREN 1989

OM LINET OCH DESS BEREDNING Upptecknat av fru Bengta Persson, Mölleröd

Linfröet sås en av de sista dagarna i maj, i därtill förut beredd och tjärlig jord. Omkring fjorton dagar efter plantan är uppkommen går linstycket om, för att bortplocka ogräset. Detta bör försiggå en gång till, med fjorton dagars mellanrum. Sedan skall det vara orört till fröhusen äro fullt utbildade, och bladen något avfallna från stjälken. Sedan ryckas de upp med rötter, läggs i högar och sen uppsättas för att fröhusen skola mogna i solen. Därefter avreparas de och tillvaratagas, stänglarna utbredas, helst på någon fränskild betesmark, få ligga där omkring sex veckor, äro sedan färdiga att upptaga. Därefter torkas de, brytas, skäktas och häklas och äro sedan i ordning för spinnrocken.

Den här beskrivningen "Om linet och dess beredning" har min farmor Bengta Persson gjort. Hon föddes 1862 och dog 1923. Jag föddes åtskilliga år senare. Farmor flyttade från Mölleröd 1916.

Jag vet att farmor var mycket kunnig när det gällde lin, och mycket skicklig spinnerska.

När jag läser hennes uppteckning är det en hel del som man undrar över. Varför såddes linet i slutet på maj månad? Var det för att man skulle få bort så mycket ogräs som möjligt innan linfröna kom i jorden? Var det för att det inte skulle vara risk för frost, eller var det för att man måste se till att säden, som så småningom skulle

bli bröd skulle i jorden först? Så kommer man fram till rötningen. Varför sex veckor? Vilken tid lades linet ut för att rötas? Var det när djuren tagits in för vintern? Var det en fördelning av arbetet, så det inte skulle bli någon krock mellan skörden av brödsäden och skörden av linet. Några gräsmattor, som vi har idag, att lägga lin på för rötning hade man ju inte på den tiden. Farmors lin har en "gyl-lengulbrun" färg. Hur blev det sådant? Endast två rader har hon ägnat åt bråkning, skäkning, häckling och spinning, därav framgår det ganska klart att jord, sådd, ogräsrensning, skörd och rötning är viktigast för att få ett bra lin, Anteckningen ovan hittade jag i en låda på vinden, när min farbror, farmors yngste son avlidit, 1984.

Karin Persson

Fotnot: Mölleröd ligger i Barum i Kiaby församling, Villands härad i nordöstra Skåne.

I Linums redaktionskommitté

Clas Johnsson, Brösarp, tel 0414-73010
Rut Ann Titelman, Skillinge,
tel 0414-30138
Kirsten Persson, Teckomatorp,
tel 0418-60303
Barbro Nyberg, Kristianstad,
tel 044-101004

Förslag och förfrågningar på linområdet mottages.

LINODLING 1989

av Kirsten Persson

I fjol var det premiär för självryckning av lin.

Samma odlare ställer upp i år, men halverar arealen, då det visade sig att ett tunnland var för mycket för att rycka för hand.

Således kommer Clas Johnsson i Brösarp att odla 1/2 tunnland blåblommigt Wasa och Henry Sonander i Södervidinge lika mycket av den vitblommiga sorten Bryta. Skörden blir c:a 30 dagar efter fullblom, alltså i gulgrodnadstadiet. I slutet av juli är det nog aktuellt.

En del av Skånelins medlemmar ställer upp som instruktörer i handryckning.

För dem som är intresserade av att rycka och köpa linhalm, för att sedan själv bereda, och även för dem som är intresserade av att följa linodlingen från "sådd till skörd", går det bra att kontakta:

Clas Johnsson, tel 0414-73010
Henry Sonander, tel 046-771223
Betsy Persson, tel 0413-70005
Kirsten Persson, tel 0418-60303

Om man önskar utsäde för att odla lin kontakta:

Silke Schlüter i Hamnehög,
tel 0414-40400.

Det finns blåblommigt Natasja och Wasa och vitblommigt Regina.

Den vitblommiga sorten Bryta levereras inte längre från Polen.

Nummersorten 63110, som också är vitblommig och ger en mycket fin fiber, vidareförokas i Frankrike 1989. Går förökningen som planerat kan några kilo bruksvara finnas tillgänglig våren 1990.

Om någon är intresserad av vitblommigt Bryta för utsäde, kontakta Henry Sonander.

Brydestuan är välbesökt och för våren är flera studiebesök inbokade. Grupper, som själva vill bereda sitt lin, har också hört av sig.

Avgifter:

Studiebesök: 30 personer, 200:-

mer än 30 personer, 300:-

Hyra av lokal och maskiner: 50:-/tim

Instruktion: 100:-/tim

För att få använda maskinerna skall man vara medlem i Skånelin, som då ser till att en särskild försäkring ordnas.

De flesta, som arbetar med sitt lin i "Brydestuan", är missbelåtna med kapaciteten på skäkthjulet. Det är en flaskhals i den totala linprocesslinjen. Vi funderar därför på, att anskaffa en skäktturbin, vars kapacitet bättre skulle svara till bråkmaskinens.

Lans Mekaniska Verkstad har lämnat förslag och ritningar till en skäktturbin. Det återstår dock att lösa finansieringen.

Dambildningen i Brydestuan är också ett problem. Att lösa det med fläkt och utsug måste därför prioriteras.

Rötningsbassängen som Skånelin anskaffade i fjol finnes nu till uthyrning. Bassängen fungerar bra. Är lätt att transportera i bagageutrymmet i en personbil, men är ömtålig för vassa föremål. Styrelsen har beslutat angående bassängens uthyrning att:

- Bassängen får hyras max 2 veckor.
- Leveranslista görs upp i god tid.
- Regler för användning skall medfölja.
- Skadas densamma eller går sönder, är den som använder rötningsbassängen skyldig se till att denna repareras på egen bekostnad.
- Hyreskostnad 200:- per tvåveckorsperiod..

Årets linkurser:

Svalövsortens Vuxenskola

Start: slutet av juli med skörd.

Förfrågan om kursen:

Vuxenskolan, tel 0418-63579

Kirsten Persson, tel 0418-60303

Kristianstads läns hemslöjdsförening.

Anmälan till Barbro Nyberg, tel 044-101004.

Bokning av tid på beredningsstationen görs också hos Betsy Persson, tel 0413-70005 och hos Kirsten Persson, tel 0418-60303.

FÖRSÖKSVERKSAMHET MED LINSORTER

sammanställning: Clas Johnsson

I Frö- och Oljeväxtodlarnas försöksprogram ingår en del linförsök, utlagda på åtta olika platser i landet. Nordgränsen är södra Värmland och Dalarna. Försöken är arbetsamma och dyra att genomföra, eftersom både frö- och halm-mängd ska mätas. För övriga oljeväxter är det ju bara fröets innehåll, som är intressant. I försökens uppläggning deltar även växtodlingsfirmor och lantbruksuniversitetet.

Senaste säsongens (1988) resultat vad gäller frö- och råfettsproduktion finns nu tillgängliga. Provade sorter är oljelin: Linda, Iduna, Tadorna och Antares samt spånadslin: Wasa, Natasja, Bryta och Regina.

Som väntat är fröskörd och råfettsmängd högst hos oljelin, men Antares har faktiskt näst lägst avkastning. Endast Regina ligger sämre till.

Tabell: Fröskörd och råfett kg/ha och relativ-tal för olje- och spånadslin medelvärd 6 försök

	Linda	Iduna	Tadorna	Antares	Wasa	Natasja	Bryta	Regina
Fröskörd kg	1394	1629	1617	1207	1374	1338	1301	1107
rel.	104	122	121	90	103	100	97	83
Råfett kg	512	597	596	429	472	445	444	347
rel.	115	134	134	96	106	100	100	82

Även stjäлкstyrkan redovisas. I stort sett alla sorter utom Antares har tillfredsställande värden.

I ett annat försök, som genomfördes av lantbruksuniversitetet 1987 (Lars Wilén) finns halm-mängden framräknad. Vi minns att sommaren 1987 var både kall och regnig, men när jämförelsen göres på samma växtplats, får vi anta att förhållandena mellan de olika sorterna blir rättvisa. Halmskörden är beräknad vid skörd den 15 augusti för samtliga sorter utom Tadorna, som togs en månad senare.

Tabell: Halm-mängd relativ-tal på olika odlingsplatser

Odlingsplats	Marta	Regina	Natasja	Tadorna
Ultuna	87	100	117	85
Alnarp	81	100	102	60
Kumla	76	100	97	72

Som framgår ger Marta klart lägst halm-mängd av spånadslinsorterna. Försöket innehöll också jämförelser mellan olika röttningsmetoder. På grund av det dåliga

vädret och därmed ojämn kvalitet lämnas bara uppgifter för Reginas röttningsutbyte. (Regina mognar tidigare än Natasja.)
Tabell: Utbyte vid olika metoder för rötning (Regina)

	Landröt	Vattenröt	Enzymröt
Långfiber %	20	22	19
Blånor %	14	11	14

Värdena är något högre vid bättre odlingsförutsättningar.

Vidare bedömdes den häcklade linfiber-kvaliteten. Vid kvalitetsbedömning av linfibern tas hänsyn till bl a renhet, finhet, längd, styrka, rot, topp och spinnbarhet.

Andelen "bra" fiber är högst vid enzym- och vattenrötning. Och det kan kommenteras med att landrötning är en osäker metod. Den är ju svår att påverka då det är vädret som bestämmer resultatet.

HALLANDSPROJEKTET

av Sonja Torsson

Projektledare, lantmästare Anders Hellström.

Projektet för försök med fältrötning av lin i Halland.

Målsättningen för försöken har varit att belysa problemen med och möjligheterna till fältrötning av spånadslin enligt kontinental modell i Halland. Försöken har varit utformade så att sortval, jordart, ryckningstider samt i viss mån klimatfaktorer skall ha viss möjlighet att studeras med fiber-kvaliteten som kriterium.

Odlingarna omfattade 17 ha delade på 6 olika försöksplatser. På varje försöksplats såddes 2 sorter, Natasja respektive Regina. Dessa sorter valdes för att spegla två olika typer av lin, båda med god stråstyrka. Gödslingen skedde med NPK 8-7-16, men olika gödselkombinationer användes. Ogräsbekämpningen skedde med Basagran 480 och Actipron penetreringsolja samt bladgödsling med flytande mangansulfat. Vissa andra preparat provades parallellt. Bestånden etablerades mycket bra, men den nederbördsfattiga försommaren gav till resultat att torkskador satte

ner den goda starten. Detta medförde att de fält som inte ansågs motsvara kvalitetskraven vad gäller fiberlängd undantogs ryckning och användes i sin helhet till fröproduktion.

Ryckningsarbetet påbörjades den 25 juli med att halva den tilltänkta ryckningsarealen skördades, den andra halvan 10-14 dagar senare. Ryckningen gick bra, dock märktes stor skillnad på de olika sorterna. Regina var bättre, då den var lättare att rycka.

Vädret var gynnsamt för rötning och vändning c:a 10 dagar efter ryckningen. Mot slutet av månaden ledde de stora regnmängderna till problem med bärigheten på fälten. Trots det sattes flera vändningar in för att förhindra överrötning.

Hopsamling av linet skedde med storbalspress, modifierad för linskörd. Det fanns svårigheter med att få materialet så torrt som önskades, då marken var våt. Betydelsen av stora öppna fält utan hinder för sol eller vind visade sig klart.

Skörden av fröet genomfördes med konventionell teknik, dock med problem rörande skärapparaten och utträskning av kapslarna. Det skördade fröet lades i jutesäckar på en planbottentork för torkning. Fröet har därefter rensats och gett utsäde av varierande kvalitet beroende på odlingsplats.

Delar av linhalmen i storbalsarna har körts till Belgien för beredning. De beredda partierna har märkts och bedömts en första gång före häcklingen. Ytterligare bedömningar skall göras. Årets odlingar kommer att omfattas av 6-7 ha på samma jordar och med samma linsorter.

HALLÄNNINGAR I BRYDESTUAN

Sonja Torsson

Halland tillhör ju ett av linodlingslänen och det finns allt några entusiaster här och där. Vid en av hushållnings-sällskapet anordnad linresa fick dessa entusiaster kontakt med varandra. Då det visade sig att vi hade en hel del rötad linhalm liggande som skulle beredas beslöt vi oss för att hyra brydestuan i Svalöv. Då vi också gemensamt

hade ryckt lin ur sällskapets odlingar som var rötat och klart för beredning var det bara att samla ihop allt linet runt om i bygderna från Varberg i norr till Ränneslöv i söder. Det blev en hel lastbil med 5 m flak. Linet kördes ner på fredagen.

Kirsten blev en aning förskräckt då hon såg allt vad vi hade med oss. En dag som vi hade beräknat insåg vi ju snart var omöjligt. 3-4 dagars arbete hade vi framför oss trodde hon. Men hallänningar ger sig inte. På lördagen kom 8 personer så fröreppning, som ej var gjord på försökslinet, höll tv personer sysselsatta, en stod vid skäkt-hjulet och fem vid bråmaskinen och den fick jobba! När dagen var slut var 1/3 gjord med en kapacitet av 100 kg i timmen.

På tisdagen åkte jag ner och förberedde och på onsdagen kom gänget! När klockan var 16 tyckte vi inte det var någon idé att lämna resten så efter en välbehövlig kafferast tog vi nya tag och kl 20 00 var vi trötta och smutsiga, men nöjda för allt var bråkat. Så nu har vi många kilo bråkat lin, som väntar på skäkning och häckling. När vi skall få spunnet är också en fråga. Finns det manne spinneri som tar emot och spinner?

INFORMATION FRÅN ARBETSGRUPPEN FÖR LINFRÅGOR

av Clas Johnsson

Arbetsgruppen har vid ett par tillfällen haft överläggningar med Styrelsen för teknisk utveckling som fått ett påutredningsuppdrag av regeringen. Uppdraget gäller att kartlägga områden där förutsättningar finns att utnyttja teknik för småskalig produktion av lin samt att utreda linets industriella användning. Vi får avvakta resultatet ....

Dessutom har arbetsgruppen för linfrågor gjort en framställan till Skogs- och jordbrukets forskningsråd om utvidgad forskning med sortprövning och växtförädling hos spånads- och oljelin för att få det vetenskapligt belagt vilka sorter som är odlingsvärda i

olika delar av landet. I denna framställan underströks också behovet av samordning av pågående projekt för att därigenom dels få ett "samlat grepp" dels undvika dubbelarbete och bättre ta tillvara redan gjorda erfarenheter.

Det kan nämnas att det inlämnats ett par motioner om lin till riksdagen. I den ena hemställer motionärerna att riksdagen hos regeringen begär ett skyndsamt förslag till finansiering av ett linberedningsverk.

I den andra motionen hemställer motionärerna bl a att riksdagen hos regeringen begär förslag till inrättande av ett nationellt lincentrum i Hälsingland.

Ett linnemuseum har öppnats i Dalsjöfors. Där visas all produktion inom Almedahlkoncernen med en fängslande och uttömmande historik över koncernens insatser på linneområdet.

En ny linfoörening har bildats i Älvsborgs län. Den har fått namnet Västgöta-lin.

LINSPINNERI I VÄXBO

Planerna på ett linspinneri i Växbo har nu fortskridit så långt att man i vår hoppas kunna påbörja uppförandet av en byggnad som ska inrymma spinneriet. Vissa finansieringsfrågor kvarstår dock att lösa.

Efter en lång tids sökande har maskiner för ändamålet hittats och reserverats. Det är en hel "linlinje" bestående av begagnade maskiner. Nyttillverkade skulle de kostat 10-15 gånger så mycket att köpa. Tekniken är emellertid modern.

I inledningsskedet kommer råvara att importeras, men i förlängningen hoppas man att inhemska odling och beredning kan försörja spinneriet med råvara. Lin som framställs via hobbyodling ska också kunna mottagas, så att dessa odlare ska få uppleva glädjen att få väva av sitt eget garn.

Förutom investerare från Hälsingbygden kommer Klässbols Linneväveri att ingå

som delägare.

HELINGEGÅRDENS ETT-ÅRIGA LINUTBILDNING

Antalet sökande till den ettåriga linutbildningen på Helsingegården i Järvsö har varit lågt. För att popularisera linjen har nu tagits beslut om en revidering av läroplanen, utformad som både gymnasie- och Kom Vux-utbildning. En klar uppdelning kommer att göras i separata 10 veckors moduler i de olika ämnesblocken linhantering och vävning för att göra utbildningen mer lättillgänglig.

Modul 1 Linhantering med odling och beredning kommer att starta redan vid höstterminens början 1989 under förutsättning att utbildningsplatser kan ordnas.

Modul 2 Fortsättning och fördjupning i samma ämne kommer att starta ungefär i slutet av mars 1990 och pågå i 10 veckor under samma förutsättning.

Vävningens olika moduler kommer att erbjudas så snart utbildningsplatser kan ordnas.

Helsingegården, tel 0651-400 84, kan ge närmare upplysningar.

LÅNGARÖDS 4 H-KRETS hade 1987 en linodling i Pärup, och den uppföljdes av en studiecirkel i linberedning. Dom har varit vänliga och sänt Skånelin sina dagboksanteckningar och även anteckningarna, som dom sammanställt efter studiecirkeln slut.

Man blir glad, då man läser om hur unga och gamla entusiaster under vintern samlats kring lin och gamla linredskap. Redskap, som letats fram i logar och på vindar, och som dom tidigare inte kände till användningen av.

Dom har också besökt bevarade gamla brydestuor i sin bygd. Cirkeln avslutades med ett studiebesök i den nya, maskinella brydestuan i Svalöv. Det är roligt att det också finns unga entusiaster i Skånelin.

Kirsten Persson

FÖRENINGEN SKÅNELINS ÅRSBERÄTTELSE 1988

Medlemsantalet i föreningen var vid årets början 250 och vid årets slut 334. Medlemmarna representerar hela landskapet, men är mest koncentrerade till Svalövsområdet, samt de mellersta och sydöstra delarna av Skåne. Föreningen har också medlemmar i övriga sydsvenska landskap, samt på Bornholm. Medlemsavgiften 1988 var 50:-.

Informationsbladet "Linum" har sänts ut till medlemmarna i april och oktober.

Styrelsen har varit kallad till sammanträde 6 gånger under året, nämligen den 11/1, 16/2, 10/3, 3/5, 8/8 och 6/10.

Styrelsen har sett som sina uppgifter att:

- * medverka till att linodlarna får information om utsäde, odling och skörd.
- * stimulera odling av spånadslin i större skala.
- * utveckla och sprida kännedom om beredningsstationen.
- * se till att beredningsstationen fungerar personellt vid studiebesök och användning.
- * se till att säkerhetsföreskrifter och ordning upprätthålles.
- * bedöma och fastställa kostnaderna för nya investeringar och vid användning av maskinerna.
- * följa utvecklingen på linområdet.

Beredningsstationen, som invigdes den 5 december 1987, togs i bruk på nyåret 1988, har under året upplåtits för enskilda och för grupper. Dels har beredning (bråkning och skäkning) förekommit 92 timmar och dels har stationen demonstrerats för 300-400 personer.

Den grupp som skall använda maskinerna får en demonstration av maskinerna, sedan arbetar man självständigt och ställer iordning lokalerna. Kostnaden är 50:-/tim när medlemmar använder maskinerna, studiebesök 200:-/tim och grupp.

Kort sammanfattat kan sägas att bråkningen fungerat effektivt medan skäkningen gått långsamt. Dammbildningen är enorm vid beredningen, och utsug-

ningsanordningen har ej varit tillräcklig.

Bättre fläktsystem och effektivare skäktanordning är därför under utarbetande.

För rötningen som är en tung process i beredningen, har under året tagits fram en behållare av väv, som är transportabel och som kan hyras av föreningen.

Kurser och demonstrationer

Representanter för Skånelin har vid skilda tillfällen medverkat för att sprida kännedom dels om linet del om föreningens verksamhet.

Linlyckan i Eljaröd är ett centrum för linodlingen på Österlen där Kerstin Jonsgården och Clas Johnsson mottagit press och allmänhet och informera om lin. Härifrån utgick också en budkavle med anledning av kampanjen för en levande landsbygd. På Brösarps ängar har också odlats och beretts lin.

Hemsljööjdskonsulenten i L län, Barbro Nyberg, anordnade här kurs i linberedning med 11 deltagare. I Södervidinge odlade Henry Sonander 1/2 ha lin, till vilken allmänheten inbjöds till linryckning för att sedan bereda linet på egen hand.

I Svalöv har kurs i linberedning anordnats i Vuxenskolans regi och där har Kirsten Persson liksom tidigare varit ledare. 7 personer deltog i kursen.

Vid olika utställningar har linberedning på gammaldags sätt demonstrerats, bl a på "Träla" på Herrevads kloster, Kävlinge Gille, Vävtagarna i Glimåkra, samt på Hushållningssällskapens julmäsor.

Nämnas bör att gruppen på "Träla" erhöll Föreningsbankens pris för en intressant och engagerande demonstration.

Styrelsen riktar ett varmt tack till alla Skånelins medlemmar, som genom att taga del av föreningens uppgifter och genom sitt medlemskap stöder verksamheten, så att linodling och linhantering kan förekomma i vårt område.

Svalöv och Borgeby i mars 1989
Styrelsen